

ભારતોદય ગ્રંથમાળા

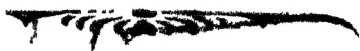
પુસ્તક ૧૭



ગાંધી-વીણા

અને

પ્રતીદ્યાર જ્ઞાતિની ઉન્નતિની માર્ગ કથા.



ભારતોદય કાર્યાલય,

ભરૂચ અને મુરત.

પ્રત્યે ૧૬૨૪

સંવત ૧૯૮૦

ક્રી.મન ૦-૪-૦

૨૨૩૩૮

... १२३४५६७८९०

१२३४५६७८९०
१२३४५६७८९०
१२३४५६७८९०
१२३४५६७८९०

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૩૩૧- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગાંધી વાળી

વિષય મે ૧૨૯૨૫ થી : ૪ : ૬

ગાંધી-વીણા.

(ત્રીભોવનદાસ રણુછોડદાસ જ'બુસરીઆ.)

નિષ્કામ સેવા.

પ્રભ ઉપર કામની છાપ રહે એવું કરવું હોય તો ગોખલેજીના શબ્દોમાં, કામ કરનાર માણસે તે કામને માટે પોતાનું જીવન સમજવું જોઈએ. આવા કામ કરનારા લાવો, અને હું ખાત્રી આપું છું કે દેશ જે દુઃખોથી પીડાઈ રહ્યા છે તેમાંથી તેઓ તેને મુક્ત કરશે.

ધાર્મિક વૃત્તિની જરૂર.

મહે' આ જીવનના સુગ. તરીકે 'સ્વીકાર્યું' છે કે જ્યાં સુધી તેને (માણસને) ધાર્મિક ટેકો નહિ હોય, ત્યાં સુધી કોઈ પણ માણસે, પછી તે ગમે તેટલો થોટો હોય, તો પણ તેણે કરેલું કોઈ પણ કાર્ય વાસ્તવિક રીતે ફલીલુત નહિ થાય.

સીઓની સ્થિતિ.

સીઓને લીંગલીઓ કે ગુલામ ગણવાથી આખો સમજાવ પશ્ચાતનો ભોગ થઈ પડે. આ બાબત

સુધારકને હું એક સુચના કરવાની હીંમત કરું છું કે કેળવણી આપીને આપણે સ્ત્રીને સ્વતંત્ર બનાવી શકવાના નથી; પરંતુ પુરૂષની તેના પ્રત્યેની દૃષ્ટિમાં અને તદનુસાર વર્તનમાં ફેરફાર થવાની જરૂર છે. કેળવણી જરૂરની છે, પણ તે સ્વતંત્રતા મળ્યા પછી. આપણી સ્ત્રીઓને તેમના યોગ્ય પદે ચાલવા માટે તેમને અક્ષરજ્ઞાન મળી રહે ત્યાં સુધી એસી રહેવું પાલવે તેમ નથી અક્ષરજ્ઞાન વિના આપણી સ્ત્રીઓ પૃથ્વીના પડ ઉપરની કેઇ પણ સ્ત્રીઓના જેટલીજ સંસ્કારી છે.

સ્ત્રીકેળવણી.

જ્યાં સ્ત્રીઓને તાર માસ્ટરનું કે ટાઇપીસ્ટનું કે ખીખાં ગોઠવવાનું કામ કરવું પડે ત્યાં સુવ્યવસ્થા નો લંગ થયેલો હોયો જોઈએ. તે પ્રજાએ પોતાની શક્તિનું દેવાળું કાઢ્યું છે. તેઓ પોતાની આપણ ઉપર રહેવા લાગી છે એવી મારી માન્યતા છે.

આપણી સ્ત્રીઓ આપણા વિષયનું પાત્ર અને આપણી રસોયણ મટી આપણી સહચરી, આપણી અધોગના, આપણા સુખ—દુઃખની લાગીમણ ન બને ત્યાં આપણા સર્વ પ્રયાસ મિથ્યા જણાય છે.

સ્ત્રીઓની થયેલી પૂજા

વિષયાંધ, થઈ આપણામાંના કેટલાક સ્ત્રીને હીંગલી દેવી ગણી તેની પુજા કરે છે, ને જેમ ઠાઠા રણને આપણે પહોરે પહોરે નવીન આમુષણથી શણગારીએ છીએ તેમ શણગારે છે. આ પૂજા દોષ માંથી પણ નીકળી જવું જોઈએ.

આપણા ઉદ્ધારનો આધાર.

આપણી સ્ત્રીઓ આપણી ગોષ્ઠીમાં ભાગ લેતી; આપણી સાથે વાદવિવાદ કરતી, આપણા ઉદ્ધારનો સમજતી, તેને પોષતી, પોતાની અલૈકીક પ્રેરણા શક્તિથી આપણી બાહ્યોપાધિઓને સાનમાં સમજી તેમાં ભાગ લેતી, આપણને શીતળનામય શાંતિ દેતી થશે, ત્યારેજ આપણે ઉદ્ધાર સભરે છે, તે પડલાં નહિ.

સ્ત્રીઓના શિક્ષક.

જ્યાંલગી બાળલગ્નની હાંસડી આપણે પહેરવી સરજીત હશે, ત્યાં લગી પુરૂષે એ પોતાની સ્ત્રીઓના શિક્ષક બનવું પડશે. અને એ શિક્ષણ માત્ર અક્ષર જુઝ નહિ, ધીમે ધીમે રાજ્ય પ્રકરણી, સંસાર સુધારાના વિષયોમાં તેઓને પ્રવેશીત કરી શકાય છે. આ કરતાં અક્ષરજ્ઞાનની જણાતી નથી. આવા પુરૂષે 'પોતાનું' સ્ત્રી પ્રત્યેનું વલણ ફેરવવું પડશે.

સમાજસેવા.

સમાજસેવા જે ધર્માત્મ, આડંબર વિના કરવામાં આવે તોજ શોભી નીકળે; જમણા હાથે થતું કામ ઠાળો હાથ ન જાણે, એવી રીતે કરેલી જ સેવા શ્રેષ્ઠ છે.

માણુસનો ખરો ધંધો.

માણુસ જાતનો ખરો ધંધો એજ છે કે તેણે પોતાનું આરત્ય ઘડવું. કમાવવાને અર્થે કંઈ શીખવુંજ પડે એવું નથી. જે માણુસજાતિનો રસ્તો કઢી છોડતો નથી, તે માણુસ બૂખે મરતો નથી, અને તેવો વખત આવ્યે તે ડરતો નથી.

ખરી કેળવણી.

પરોપકાર કરવો. ખીજની સેવા કરવી, ને તેમ કરવામાં જરાએ મોટાઈ ન માની લેવી એ ખરી કેળવણી છે.

માંઠાની સેવા.

માંઠા માણુસોની સેવા કરવી એના જેવા ઉત્તમ મામં ખીજે શો હોય? ધર્મનો ઘણો સમાવેશ તેમાં થઈ જાય છે.

સાધુસન્તો અને દેશસેવા.

હિંદુસ્તાન સારે નસીબે ધર્મખંદ છે. એટલે દેશ

સેવામાં આ કાળે ધર્મની પરિસિમા છે એ ખ્યાલ
જિત્પન્ન થાય તો ધાર્મિક વૃત્તિવાળા માણસો રાજ
કીય કામમાં વધુ સંજ્યામાં જોડાય. જે કાળે સાધુ
સન્તો આ પ્રકરણ હાથમાં લેશે, તે કાળે હિંદુસ્તાન
ધાર્યા કાર્ય સહેલથી કરી શકશે, એવી મારી
માન્યતા છે.

રાષ્ટ્રની સેવા.

હું મારા કુટુંબની લાગ્યેજ સેવા કરી શકતો
હોજી, તેવે વખતે આખા હિંદની સેવા કરવા બહાર
પડવા વિચાર કરવો, એ મદજ કહેવાય ! હું મારા
કુટુંબનેજ મારા પ્રયત્નનું લક્ષ્ય બનાવવું અને તેમ
કરીને હું એમ માનું કે હું આખા રાષ્ટ્રની સેવા
કરું છું, બદકે આખી માણસજાતની સેવા કરું છું
તો તે વધારે સારું કહેવાય. આમાંજ નમ્રતા છે,
આમાંજ પ્રેમ છે.

અહ્યયર્થ અને દેશસેવા.

અહ્યયર્થ એ મહાવ્રત છે. તે વિના મનની ગાંઠ
સજજડ થનાર નથી અઅહ્યયર્થથી માણસ એવીચં-
વાન, ખાયલો અને હીનો થાય છે. જેનું મન વિષ
યમાં લાગે છે તેનાથી કરી દોઢ થવાની નથી. આ
વાત અગણીત દાખલાથી બતાવી શકાય છે. ત્યારે
શ્રમસ્ત્રારીએ શું કરવું એ સવાલ ઉભો થાય છે.

પણ તે હોયો થવાની કશી જરૂર નથી- ધરમંસારીએ સંગ કયો તે વિષય નથી એમ કોઈ કહી શકતું નથી. પ્રજાની ઉત્પત્તિનેજ ખાતર સ્વસ્ત્રીસંગ કહ્યો છે, ત્યારે સત્યાગ્રહીને પ્રજોત્પત્તીની વાસના ન હોવી થટે. તેથી સંસારી છતાં બ્રહ્મચર્ય પાળી શકે છે. આ વાત વધારે સ્પષ્ટ કરીને લખવા જેવી નથી. સ્ત્રીનો શો વિચાર છે ? કેમ એ બધું થાય ? આ વિચારો ઉત્પન્ન થાય છે, છતાં જેને મહાકાર્યમાં ભાગ લેવો છે તેને એ સલાહનું નિરાકરણ કયો વિના છુટકોજ નથી.

હિંદનું ગૌરવ.

મારી માન્યતા છે કે પુણ્યતાની પ્રાપ્તિ હિંદ માંજ અતિ સુગમ છે.

ઉત્તમ રાજ્ય.

વખતે તમે બાણુતા હશે કે હું કોઈ પણ પ્રકારનાં રાજ્યને પસંદ કરતો નથી, મેં અનેકવાર કહ્યું છે તેમ તેજ રાજ્ય સર્વોત્તમ છે કે જે ઓછામાં ઓછી સત્તા વાપરે છે; અને મને એમ જણાયું છે કે બ્રિટીશ સામ્રાજ્યમાંજ મારા ઉપર કમીમાં કમી સત્તા ચલાવવામાં આવશે, અને તેથીજ હું બ્રિટીશ સામ્રાજ્યપ્રતિ વફાદાર રહું છું.

નિર્ભયતાની જરૂર.

હિંદના મારા પર્યાટન દરમ્યાન મને જણાયું છે કે હિંદ શિક્ષિત હિંદ, નિર્માળ કરી નાખે એવા તાપમાં ઝકડાઈ ગયું છે.....જાહેરમાં બોલવા ટાણે આપણે જે વાતો કુચ્છારીએ છીએ તેમાં આપણે ખરેખર માનતા હોતા નથી.

મારૂં સ્વદેશાભિમાન મને એમ નથી શીખવતું કે મારે દેશી રાજા નીચે તો રૈયત જેમ છુંદાવ્ય તેમ છુંદાવા દેવી. મારામાં જળ દશે તો હું તો દેશી રાજાઓના જુદમ સામે તેમજ અંગ્રેજી જુદમ સામે ઝુંઝીયા.

સ્વદેશાભિમાનની વ્યાખ્યા.

સ્વદેશાભિમાન એટલે હું દેશનું હિત સમજી છું. જો દેશનું હિત ઇંગ્રેજને હાથે થતું હોય તો હું આજે ઇંગ્રેજને નમીશ.

ખરૂં દેશાભિમાન.

દ્વેષભાવથી પોષાતું દેશાભિમાન મારે છે, પરંતુ પ્રેમભાવથી પોષાતું દેશાભિમાન તારે છે.

ધર્મ અને પ્રજાનું ઐક્ય.

હિંદુસ્તાનમાં ગમે તે ધર્મના માણસ રહી શકે છે તેથી કંઈ તે એક પ્રજા મરનાર નથી. નવા

માણસો દાખલ થાય તે પ્રજાભંગ નથી કરી શકતા તેઓ પ્રજામાં મળી જાય છે. એમ થાય ત્યારેજ અમુક મુલક એ પ્રજા ગણાય. તે મુલકમાં બીજા માણસોનો સમાસ કરવાનો ગુણ હોવો જોઈએ. તેવું હિંદુસ્તાન હતું અને છે.

સ્વદેશી.

આપણે સ્વરાજ્યનો રસ લઈ શકીએ તેના પહેલાં સ્વદેશી પ્રત્યે આપણને પ્રેમ તે ખરો પણ રાગ મુદ્દાં થવો જોઈએ. આપણા કાર્યમાં સ્વદેશીની છાપ નજરે પડવી જોઈએ.

સ્વદેશી ભાવના.

સ્વદેશી આપણામાં રહેલી તે ભાવના છે કે જે આપણને આપણી પાસેની પરિસ્થિતિનો ઉપયોગ કરવા અને તેની સેવા કરવા તથા દૂરની પરિસ્થિતિનો વિચાર કરવા પ્રેરે છે.

અસંતોષ.

મી. હુમ કહેતા કે હિંદુસ્તાનમાં અસંતોષ ફેલાવવાની જરૂર છે. તે અસંતોષ બહુ ઉપયોગી વસ્તુ છે જ્યાં સુધી માણસ પોતાની ચાલુ સ્થિતિમાં સંતુષ્ટ રહે ત્યાં સુધી તેને તેમાંથી નીકળવાનું સમજાવવું એ મુશ્કેલીની વાત છે. તેથી દરેક સુધારાની પૂર્વે અસંતોષ હોવો જ જોઈએ.

સહિષ્ણુતા.

તમને હિંદના ઉપકારની વાત સાંભળવી નથી ગમતી તે બતાવે છે કે હજી તમારે સાફ તો સ્વરાજ્ય છેટે છે. તમારા જેવા ઘણા હિન્દી હોય તો આપણે આશા જઈ પાછા પડીએ.

અરજીની મીમાંસા.

બરોબરીઓ માણસ અરજી કરે તે તેના વિનયની નિશાની ગણાશે. ગુલામ અરજી કરે તે તેની ગુલામીની નિશાની છે. જે અરજીની પાછળ બળ છે તે બરોબરીઓની અરજી છે; અને તે પોતાની મામણી અરજી રૂપે બહાર કરે તે તેની ખાનદાની બતાવે છે.

બળ.

બળ તે નિર્ભયતામાં રહેલું છે. શરીરમાં માંસના લોચા બહુ હોવામાં બળ નથી.

કાયદા.

કાયદા આપણને પસંદ ન હોય તે પ્રમાણે આપણે ચાલવું એવું શિક્ષણ મરદાઈથી વિરુદ્ધ છે, ધર્મ વિરુદ્ધ છે ને ગુલામીની હઠ છે.

વર્તમાન પત્ર.

છાપાનું કામ, લોકોની લાગણી બાજુથી અને તેને પ્રકટ કરવી, એ એક છે; બીજું કામ લોકોમાં અમુક લાગણીઓ જરૂરની હોય તે પેદા કરવી એ

છે; ને ત્રીજી કામ દોકામાં એજ હોય તો તે મને
તેટલી ખુશીબતો પડે તો પણ જે ઘડક થઈ બતાવવી
બહુમતીની પોષણના.

ઘણા માણસોએ કહ્યું તે થોડાએ કબુલ કર્યું
એ અનીશ્વરી વાતો છે; ને તે વહેમ છે. એવા
જાખલા હબરો મળી આવશે જેમાં ઘણાંએ કહ્યું તે
ખોટું હોય છે ને થોડાએ કહ્યું એજ સચુ હોય છે.

સત્યાગ્રહીના લક્ષણ

અનુભવે જોઈ 'છું' કે માણસ દેશહિતને કારણ
સત્યાગ્રહી થવા માગે છે તેણે પ્રજ્ઞાપય્ય પાળવું જોઈએ,
મરીબાઈ ધારણ કરવી જોઈએ, સત્યનું તે સેવન
કરવું જ પડે, અને તેનામાં અમયતા આવવી જોઈએ.

દોષતનું ત્રિપ.

પૈસો માણસને શંક બનાવે છે. એવી બીજી વસ્તુ
તે દુનીયામાં વિષય છે એ બન્ને ત્રિપમય છે. તેનો
કંઈ સર્પના કંઈ કરનાં ભુડો છે. સર્પ કરડે ત્યારે
દેહ લઈને છુટકો કરે છે પૈસો અથવા વિષય કરડે
છે ત્યારે દેહ, જીવ મન, બધું લેતાં પણ છુટકારો
થતો નથી.

ધનિક

જેમ સરકાર તેમ ધનિક, તેને તો સત્તાવીએ
ત્યારેજ તે બચ્ચન થાય છે. તેને સત્તાવવાનું એકજ
સાધન છે તે તપશ્ચર્યા છે.

સંપતિમાં નીનિની શિથિલતા

મને લગભગ બીન અપનાદ જોવો અનુભવ થતો હતો કે જેની સંપતિ વિશેષ હતી, તેની નીતિ પણ તેના પ્રમાણમાં શિથિલ હતી.

મોજ શોખ વેડ કરાવે છે.

આપણે જે વલણાં નાંખીએ છીએ તે શેર બાજરી ના કે મુઠી ધાનના નહિ, પણ ખટ મધુરા સ્વાદ કરવાના, ટાઢ સહન થઈ શકવા પુરતાં જેવાં કપડાંના નહિ, પણ રેશમ કીનખાખના. જો આ લવરી મુઠી દઈએ તો કુટુંબનાં ભરણ પોષણની ચીંતા થોડીજ રહે છે.

ગરીબાઈની મીઠાશ.

જગતને વધારે ચિચ રૂં છું તેમ તેમ વધારે સમજાય છે કે તવંગર થવા કરતાં ગરીબ રહેવામાં વધારે આશ્વાસન છે.

ગરીબાઈનાં રૂપો વધારે સુંદર અને વધારે મીઠાં છે.

ખોટી ચિંતા એટલે અભિમાન.

જેને વિષે આપણે ઉપાય નથી શોધી શકતા તે સહન કરવું. તમે તમારું કર્તવ્ય કયેંજ જશો એટલે તમને સંતોષ રહેશે. આ પછે આપણી ફરજ બજાવતાં છતાં આખી દુનિયા તમારો કરશે તેનું કેમ કરશું ? તેનો વિચાર કરવા એ પણ અભિમાન ગણાય.

ગુણદૃષ્ટિ.

હૃષ્ટિ કરતાં માણસોના ગુણ વિશેષ જુઓ. દૃષ્ટિથી તો આપણે બધા ભર્યા જ છીએ. એટલે આપણે માણસોના ગુણ શોધી તેનું જ મનન કરવું.

માન.

જે માન આપતાં ન શીખ્યા તે માન લેવા પામતાં નથી.

મોટેરાંનું માન ન રાખીએ તો પ્રજનો નાશ થાય, પણ મોટેરાં પોતાનું કર્તવ્ય ભૂલે તો પણ પ્રજનો નાશ થાય. મોટાઇ કેવળ ઉમ્મરમાં નથી રહેતી, પણ મોટી ઉમ્મર હોવાથી મળેલા અનુભવમાં, જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ પામેલા ચતુરાઇમાં રહેલી છે. કેવળ ઉમ્મરની પૂજા કોઇ કરતું નથી.

વક્ષાદારી.

જીવમી અમલની સામે થવામાં વક્ષાદારી છે; આંધળા અમલને વશ થવામાં બેવક્ષાઇ છે.

મેળાવડા અને પધિદો.

મેળાવડા અને બાપણો યોગ્ય રથાને અને યોગ્ય વખતે શોધી શકે છે. પણ માત્ર મેળાવડા અને બાપણોથી પ્રજા ઘડાતી નથી.

સાર્વજનિક સ્વસ્થા.

આપણી ઘણી ખરી બધી સંસ્થાઓ વિષે વધી કૃતિ વિશેષ જોઈએ છીએ. આ વૃત્તિને યોગ્ય રાખી

ક્ષત્રિય (સહાસિક) વૃત્તિને 'પ્રાક્ષણ' (દીર્ઘદષ્ટિ) વૃત્તિને અને મુખ્યત્વે કરીને શુદ્ધ સેવા) વૃત્તિને પ્રધાનપદ આપવાની આવશ્યકતા છે.

સાંચાજનિક સંસ્થા અને ધન.

મારી તો ખત્રી છે કે સારાં કાર્યોને સારૂ આ મરીમ હિંદમાં પણ પૈસા મળી રહે છે. કાર્ય સારૂ છે એમ સાબીત કરવું એ કારભારીનું કામ છે.

અનાથાશ્રમ

આ બાબતમાં આપણે મુક્તિદેજ પાસેથી બહુ શીખવાનું મળી આવે છે. તેઓ જે અનાથાશ્રમો ચલાવી રહ્યા છે તેને જીવ છે આપણા (આશ્રમો) પ્રમાણમાં નિર્જીવ છે. તેઓએ હજારો બાળકોને આશ્રય આપ્યા છે ને તેઓને મરદ બનાવ્યા છે.

આશ્રમમાં આપણે મહાન રાષ્ટ્રીય પદ્ધતિ પ્રમાણે ઠેજવણી આપી શકીએ, ઉદ્યોગો શીખવી. જે ધંધા નષ્ટ થતા જાય છે તેને બચાવી લઈએ, આવી વ્યવસ્થાને પરિણામે આજના અનાથ બાળકો તે કાલના પોતાના આશ્રમના શિક્ષકનો, 'કારીગરોનો' નેતા બની શકે છે. આવા અનાથાશ્રમમાંથી આપણે આપણા વાતાવરણને યોગ્ય એવું હિન્દરક્ષક લશ્કર ઉત્પન્ન કરી શકીએ છીએ.

શુદ્ધ આનંદનું સ્થાન.

જ્યાં નિર્દોષ બુદ્ધિ છે ત્યાં શુદ્ધ આનંદ છે.

ખરો સુધારો.

સુધારો એ વર્તન છે કે જેથી માણસ પોતાની ફરજ બજાવે. ફરજ બજાવવી તે નીતિ પાળવી એ છે. નીતિ પાળવી એ આપણા મનને તથા આપણી ઇન્દ્રિયોને વશ રાખવી એ છે. આજ “સુ” એટલે સાદો “ધારો” છે, તેથી જે વિરૂદ્ધ તે કુધારો છે.

હાલનો સુધારો.

મારો ખાસ અભિપ્રાય છે કે હિંદુસ્તાન અત્રે જ્યાં નહિ, પણ આજ કાલના સુધારા નીચે કચરા-ચેલું છે. તેની ઝડપમાં તે આવી ગયું છે.

વિનાશનું મૂળ સ્ખલન.

જ્યાં ઘણા લોકો વગર મોતે મરતાં હોય ત્યાં ધર્મનો કર્મનો, આચારનો અભાવ હોવાનો સંભવ છે.

અંત્યજ વર્ગ.

અંત્યજ વર્ગનો પ્રશ્ન એટલી અગત્યનો નથી. હિંદુ સમાજમાં જે અધમ દશાને તેઓ પામ્યા છે તેમાંથી તેમનો ઉદ્ધાર કરવો એ હિંદુધર્મ ઉપરનું એક કાળું કલંક દૂર કરવા બરાબર છે.

હિંદુ ધર્મની વિકાસ અતિશયતનો સચોટ દાખલો અંત્યજો તરફનું આપણું વર્તન છે.

અરપુરુષના અને સ્વરાજ્ય.

આ અર સ્વતાના દાખનાંથી આપણે મુક્ત નથી થયા ત્યાં લગી આપણે સ્વરાજ્ય ભોગવવા લાયક છીએ કે નહિ એ મોટો પ્રશ્ન રહેશે. શુભામના માલિકેા જો સ્વરાજ્ય ભોગવવા લાયક કહી શકાય તો આપણે બધે હોઈ શકીએ.

અત્યારે હિંદુસ્તાન બિપર ભુક્તી ન શકાય એવી આ એક કાળી ટીકી છે. તે તે કલંક અનાદિ કાળથી ઉતરી આ.વ્યુ છે એમ મનવાને હું ના પાડું છું.

શાસ્ત્રનો આધાર.

આપણા વર્તનનો બચાવ આપણે ન્યાયપુર્વક ન કરી શકીએ તો શાસ્ત્રનો આધાર નિર્ધારક છે. શાસ્ત્રો બુદ્ધિથી ને નીતિથી પર ન હોઈ શકે. જો બુદ્ધિ અને નીતિનો ત્યાગ કરવામાં આવે તો ગમે તે પાખંડનો ધર્મને નામે બચાવ થઈ શકે.

આચાર અને વિચારનો ભેદ.

હું બહુ મનન કરતાં જોઉં છું કે આપણી કેટલીક કહેવનો ને ચાલતી શીખામણો કેવળ ધર્મ વિરુદ્ધ છે. જેને સંતોષરી પુસ્તક માનીએ છીએ તેને વ્યવહારમાં કોરે મુકી દઈએ છીએ. જેટલું જોર મારામાં હોય તે બધું જાવી રહેણી સામે અજ માવવાનો ઉદ્દેશ રાખ્યો છે.

કર્મ.

જ્યાં ધર્મ નથી ત્યાં વિદ્યા નથી, આરોગ્ય નથી.
ધર્મ રહિત સ્થિતિ સર્વ શુષ્કતા છે, સર્વ શૂન્યતા છે.
શત્રુને મહાતની ધમ્મ્ય રીત.

શત્રુને મારી રાજ્ય કરવું એ તુચ્છ ઇચ્છા છે.
શત્રુને આપણા મતનો બનાવી તેને મિત્ર બનાવવો
ધર્મ છે.

ભયનું પગિણામ.

આપણે આજે નામદં છીએ તેનું કારણ આપણને
મહાર કરતાં આવડતું નથી, એ નથી; પરન્તુ આપણે
મરતાં ડરીએ છીએ, એ છે. આજ મરણની ભીતિથી
ખરે કે ખોટો ભય આવતાં નાસી જાય છે, છતાં
જે હરથડી એમ ઇચ્છે છે કે બીજે કોઈ પુરૂષ ડરાવ-
નાર પુરૂષનો નાશ કરી ભયને દૂર કરે, તે જૈનધર્મના
પ્રચારક મહાવીરનો કે બુદ્ધનો, કે વેદનો અનુયાયી
હોઈ ન શકે.

કાયાનો જીવો મોહ.

એક લક્ષમાં લેવાનું નાના મોટાને બધાને રહ્યું
છે તે એ કે, કાયાને આપણે રાકી શકતા. તેથી તેને
જતી કરી પરમાર્થ પરાવાઈ આત્મસિદ્ધિ કરવી.

લગ્ન.

દેશ કાળ વિચારતાં એમ માનું છું કે હાલ તો
મણા જ થોડા હિંદીએ પરણવાની જરૂર છે. પરણવાનો

અર્થ' પણ બહુ ઉંડા છે. વિષય લોગવવ ને ખાતર જે માણસ પરણે છે તે પશુ કરતાં હીન છે...આમ વિચારતાં જે પ્રજા હાલ ઉત્પન્ન થાય છે તે વિષયની ઉત્પત્તિ છે. આથી જ પ્રજા હીન અને નાસ્તિક થાય છે તથા રહે છે.

આત્મા

આત્મા કરતાં દેહ વહાલો ન થવો જોઈએ. જે આત્માને જાણે છે તે દેહથી જુદો છે જોમ જાણે છે. તે દેહની હિંસક રક્ષા નહિ કરે. આ બહુ અઘરું કામ છે પણ જેના સંસ્કાર અતિ પવિત્ર છે તે સહેજે સમજે છે ને તે પ્રમાણે કરે છે દેહમાં રહી તેજ આત્મા સાફ અથવા ખરાબ કયી શકે છે એ માન્યતા બહુ ભુલ બરેલી છે ને તેવી માન્યતાથી દુનીયામાં અધાર પાપ થયાં છે ને થાય છે.

કુશળ મોન.

જેને હું' કષ્ટપાણી માનુ છું' તે કરતાં કરતાં છું' ઝીનો લોમ આપવો પડે તો બીજું કુશળ મોલ કયું ?

મરણ.

મરણપર્યંત ધારાથી અવટિત ન થાય એ પ્રયત્ન બસ છે. ને તેમ રખેને થઈ જાય તેની ચિંતા રાખવી જરૂર છે.

બાયામ.

શરીર આત્માને રહેવાનું સ્થાન હોવાથી તીથં
દુષ્ટ છે ને તેની સંભાળની જરૂર છે.

સંગીત.

સંગીતની અસર આપણી ઉપર બહુ થાય છે, એનો
આપણને આગેહુબ ખ્યાલ નથી રહ્યો. નહિ તો સંગીત
આપણા બાળકોને ગમે તેમ કરીને આપણે આપ્યું હોત.
પ્રજા જાગૃતિને સારૂ સંગીતને સ્થાન હોવું જોઈએ.

ફિલ.

જો કોઈ પણ પાશ્ચાત્ય વસ્તુની નકલ કરવી યોગ્ય
હોય તો 'ફિલ'ની નકલ કરવા જેવું છે, એમ મને લાગે
છે. એક મિત્રે ટીકા કરેલ કે આપણને ચાલતાં આવ-
હતું જ નથી અને એકઠા થઈને રીતસર ચાલવાની તો
સુદલ ખબર નથી. આવી ફિલનો કેવળ લડાઈમાં જ
ઉપયોગ છે એવું કાંઈ નથી ઘણા પરાયકારી કામોમાં
ફિલનો ભારે ઉપયોગ થઈ શકે છે.

રાષ્ટ્રીય કેળવણી.

સ્વરાજ્ય આજે મળે કે કાલે-રાષ્ટ્રીય કેળવણી
વિના તે નિભવાનું નથી.

રાષ્ટ્રીય કેળવણીમાં (૧) શિક્ષણ માતૃભાષાદ્વારા
હોય. (૨) શિક્ષણ વચ્ચે ને ઘરસંસ્કાર વચ્ચે એકતા
અથવા અનુસંધાન હોય, (૩) શિક્ષણ પ્રજાના મોટા

સમૂહની હાજરો પુરી થ'ડનાઈ' હોય (૪) શિક્ષકો પ્રમથ
 શ્રેણીને સારૂ તો જરૂર આરિતવાન હોય, (૫) શિક્ષણ
 મફત હોય, (૬) શિક્ષણ ઉપર પ્રભનો પુરો અંકુશ હોય.
 વિદ્યા.

વિદ્યા ધર્મ વડેજ શોભે છે, સત્ય એ પોતેજ
 ધર્મ છે અને એને શોભાવવા ખીલની જરૂર પડતી
 નથી. પણ વિદ્યા એટલે અક્ષરજ્ઞાન હોય તો તેમાં
 શોભા રહેતી નથી, કારણ કે એ તો માત્ર સાધન
 રૂપ છે.

કેળવણી.

કેળવણી એક એવી વસ્તુ છે કે જેને માટે એકલા
 પૈસાનો નહિ પણ શરીરનોયે લોગ આપવો પડે છે.

આત્મજ્ઞાન.

અક્ષરજ્ઞાન મેળવ્યા વિના આત્મજ્ઞાન તદ્દન શક્ય છે.

કેળવણી

કેળવણીને આલુવિકાનું દાર ગણવું એ મારી
 અદ્યપમતિ પ્રમાણે તુચ્છ વૃત્તિ છે. આલુવિકાનું દાર-
 સાધન શરીર છે.

શિક્ષણનું કાર્ય.

વિદ્યાનું જ્ઞાન પ્રધાન અને આલુવિકા ગૌણ. જો
 આલુવિકા પરિવર્તન થાય તો તેટલે જ્ઞાનને અને માત્ર
 તેટલેજ જ્ઞાનને ફિઝી પ્રભ કાંઈક મેળવશે.

કેળવણીનો આદર્શ:

જો મારા શિષ્યોનાં અનુકરણ તમે કરો, સર્વશ્રુતિ
જુમવા તમારું જીવન બની જાય, તો કેળવણીનો આદર્શ
આદર્શ તમે પૂર્ણ કર્યો છે. આ ગુણોથી સજ્જ થઈ
તમે આલમના કોઈ પણ ખુલ્લે-ખોલ્લે તમારું જીવન-
રાત્રી મેળવી શકશો, અને આત્મજ્ઞાન-કર્મજ્ઞાન મેળ-
વવાને રસ્તે ચલી શકશો.

શિક્ષણ

શિક્ષણ એટલે અક્ષરજ્ઞાન નહિ, પરંતુ આદિત્રની
મીલવણી-ધર્મભાવનાનું જ્ઞાન-એ મત મારા સમજા
મનેજના વાંચનથી મજબુત થાય છે

ખરે અભ્યાસ.

જો માણસ પોતાની દરજ્જા બતાવે છે તે અભ્યાસ
અભ્યાસ કરે છે.

સારી રહેણી રહેતાં શીખવું એ અભ્યાસ છે,
બાકી બધું મિથ્યાઅભ્યાસ.

શિક્ષક.

પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો પોતાની સક્રિય ઉપ-
શાત પરિણામ બતાવી શકે છે, એ આપણી બધી સભ્ય
સભ્યતાનું ફળ છે એમ હું માનું છું.

કોલેજની ખર્ચાળ ઉપવસ્થા.

મારી માન્યતા છે કે કોલેજ, હાઈસ્કૂલ-વર્કોમાં
હજારોમાં આ મહાન કેળવણી ન કરી શકે

એવું ખર્ચ કરવામાં આવે છે. તેને બદલે જો પ્રાથમિક કેળવણી, સૃષ્ટિસોન્દર્યનો કંઈ પણ ખ્યાલ રહેતો હોય અને આરોગ્યની સંભાળ રહેતી હોય એવી જગ્યાએ સુશિક્ષિત, પીઠ અને નીતિમાન શિક્ષકો ભારકૃત આપવામાં આવે તો થેડી મુદતે આપણે ઘણા મહત્વના પરિણામો ભેઠ શકીએ.

ક્ષત્રિત્વ કેળવણી

આપણી કેળવણીમાં ક્ષત્રિયકળાને સ્થાન નથી; મને પોતાને તે દુઃખની વાત નથી. મેં તો અનાચારો પ્રાપ્ત થયેલું સુખ માની લીધું છે. પણ પ્રજાને હથીમાર વાપરતાં શીખવું હોય તેને પ્રસંગ મળવો જોઈએ. પણ તે તો કેળવણીક્રમમાં વિચારાઈ ગયેલું જ જણાયું છે.

ભાષાની શક્તિ.

ભાષાઓ તે લોકોના ચારિત્ર્યનું પ્રતિબિંબ છે. હક્ષિણ આફ્રિકાના સીદી લોકોની ભાષા જલ્જનાર તેઓના રીતરિવાજ વગેરેનું જ્ઞાન મેળવી લે છે. ગુણ ક્રમ પ્રમાણે ભાષા બધાય છે. જે ભાષામાં વીર્ય, સત્ય, હયા આદિ લક્ષણ નહિ હોય તે ભાષામાં વીર, હયાવાન અને સત્યવાદી પુરુષો નહિ થાય એમ આપણે બેધક કપણે કહી ચકીશું; પણ ટોઈનું દીધું નથી ચડતું પણ પોતામાં હોય તો કટ.છ ગયેલું છતાં કાટનું આવરણ ઉતર્યે પ્રસરી નીકળે છે. આપણે ઘણા ઝગ

દાસત્વ લોગવ્યું છે, તેથી આપણામાં વિનયની અતિ-શયતા સૂચવનારા શબ્દોનો ભંડાર ઘણો વધારે જોવામાં આવે છે.

માતૃભાષા.

આપણી શાળાઓ અને વિદ્યાલયો આપણને માતૃ ભાષાદ્વારા શિક્ષણ આપતી ન થાય ત્યાં સુધી આપણે જાપીને એસવું નહિ.

માતૃભાષાનો નિરાદર માતાના નિરાદર સમાન છે. જે માતૃભાષાનો નિરાદર કરે છે તે સ્વદેશભક્ત કહે-વવાને લાયક નથી.

ઇંગ્રેજી ભાષાનો અભ્યાસ.

જેમ જેમ આપણો અંગ્રેજી અભ્યાસ વધે છે તેમ તેમ આપણે પ્રભને ભૂલતા જઈએ છીએ ને તેમને સમજાવવાની શક્તિ ઓછી થતી જાય છે.

મને ઇંગ્રેજી ભાષાનો દ્વેષ નથી. તેમાં અખુટ ભંડાર ભર્યો છે. તે રાજભાષા છે; જ્ઞાનદ્રવ્યથી ભરેલી છે, પણ બધા હિન્દીઓને તે શીખવાની જરૂર નથી એવી મારી માન્યતા છે.

ઇંગ્રેજી ભાષા રાખવાની જરૂર છે એવી માન્યતાને લીધે આપણે શુભામ બની રહ્યા છીએ. આપણે ખરી દેશસેવા માટે નાલાયકજ થયા છીએ. આમ માનવાની દેવ આપણને ન પડી હોત તો આપણે

સહજ સમજી શકત કે ઈંગ્રેજી ભાષા શિક્ષણનું
વાહન હોવાને લીધે આપણી બુદ્ધિ (સૂતકી) અસ્પર્શ
થઈ ગઈ છે. આપણે જનસમુહથી નીરાળા પડી
ગયા છીએ. આપણા દેશના મહા સુંદર મગજ
પાંજરામાં પૂરાઈ રહ્યા છે.

ડીઝીનો મોહ.

આપણને ડીઝીનો ભારે મોહ છે. ઉત્તીર્ણ થવા
ઉપર આપણા જીવનનો આધાર રાખીએ છીએ.
આખી પ્રજાને નુકશાન થાય છે. ડીઝી એ સરકારી
નોકરીઆત વર્ગનેજ કામનીજ છે. એ આપણે બુદ્ધી
જઈએ છીએ, પણ પ્રજાની ઇમારત કંઈ નોકરીઆત
વર્ગ પર ચલવાની નથી.

પશ્ચિમની કેળવણી.

જેઓ પશ્ચિમની કેળવણી પામ્યા છે, ને તેના
પાસમાં જે આવ્યા છે તેજ ગુલામીમાં ઘેરાયા છે.

ઇતિહાસની કીંમત.

તવારિખમાં ન જોયું હોય તે ન બને એમ
માનવું એ હીલુપણ છે. જે વાત આપણી આંતરમાં
આવી શકે તે આપણે છેવટે અજમાવવી તો ઘટેજ છે.
વિદ્યાર્થી.

વિદ્યાર્થીઓએ પક્ષાપક્ષથી દુર રહેવું જોઈએ.
તટસ્થ રહીને પ્રજાના બધા આગેવાનો તરફ પુજ્ય
ભાવ રાખવાની આવશ્યકતા છે; આગેવાનોના ગુણ

દેખની સરખામણી કરવાનું કાર્ય નથી. વિદ્યાર્થી
તો ગુણગ્રાહી જ છે. તે ગુણની પુખ્ત કરે છે.

વિદ્યાર્થી અને રાજનીતિ

વિદ્યાર્થી વર્ગ આપણા દેશની રાજનીતિના
વિષયો ઉપર બહુર સમાઓમાં ભાષણો આપે એ
મારે મને તો પ્રજાની પ્રગતિનું ખાસ સાફ ચિન્હ
નથી, પરંતુ તેથી એમ નથી સમજવાનું કે તમારે
તમારા વિદ્યાર્થીજીવન દરમિયાન રાજનીતિને અધ્યાસ
ન કરવો. રાજનીતિ એ આપણાં જીવનનું એક અંગ
છે. આપણે અ.પણી રાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ સમજતી
જોઈએ, અ.પણી રાષ્ટ્રીય પ્રગતિ અને તે બધી બા
બતો બાણવી જોઈએ.

વિદ્યાર્થી અને પોષક તત્ત્વ.

આજે તો જ્ઞાન થાય છે, રાજકીય જીવનને
ધણો ભાગ વિદ્યાર્થીજીવનમાં જ હોય છે, જ્યારથી
વિદ્યાર્થીઓ કાલેજ છોડી જાય છે, અને વિદ્યાર્થી
મટી જાય છે, ત્યારથી તેઓ અધિકારમાં પડી જાય
છે, અને તેઓ કંગાળ અને તુચ્છ પગારની નોકરી
શોધે છે તેઓને પોષક તત્ત્વની સ્વતંત્રતાની-માહિતી
હોતી નથી.

માખાપની ફરજ

આપણે આપણા છોકરાઓને ખોરાક કે વસ્ત્ર

આપવાની આપણી ફરજ સમજીએ છીએ તેવીજ રીતે ફેળવણી આપવી તે પણ પ્રત્યેક માઆપની ફરજ સમજવાની છે.

ખરૂં સ્વરાજ્ય.

આપણે આપણી ઉપર રાજ્ય ભોગવીએ તેજ સ્વરાજ્ય છે, અને એ સ્વરાજ્ય આપણી હથેલીમાં છે.

સ્વરાજ્ય.

એમાંથી (સત્યાગ્રહ અને શસ્ત્રક્રિયા) એકે વિના સ્વરાજ્યનો કે જોડોની જાગૃતિનો સંભવ નથી. ક્રિયા વિના મળેલું ' સ્વરાજ્ય ' સ્વરાજ નહિ હોય. જોડોની ઉપર એવા સ્વરાજની અસર કંઈજ ન થઈ શકે. પોતાનું બળ અનુભવ્યા વિના કંઈ જાગૃતિ થવાની જ નથી. આગેવાન ગમે તે કહે, સરકાર ગમે તેમ મથે. છતાં જો તેઓ અને આપણે બધા સયાગ્રહને પ્રધાનપદ ન આપીએ તો ' શસ્ત્રક્રિયાનું ' જોર તેની મળેજ વધશે.

સત્યનો ત્યાગ કરવાથી હિંદુસ્તાનને સ્વરાજ્ય મળતું હોય તો તે નકામું છે. તેમાં છેવટે પ્રજાનો નાશજ છે.

બાહ્ય અને આંતરિક પ્રવૃત્તિનો મેળ.

આપણી ચળવળ એવડી હોવી જોઈએ. સરકારને અરજીઓ ભલે કરાય, વડી ધારાસભામાં ભલે હક્ક

મંગાય, પણ આ કાર્યો કરતાં લોકભગૃતિને સારૂ આંતરિક ચળવળની વધારે અગત્ય છે બાહ્ય પ્રવૃત્તિમાં ફાંલ સ્વાર્થ વિગેરે હાખલ થવાનો સંભવ છે આંતરિક પ્રવૃત્તિમાં તેમ થવાનો ઘણો ઓછો સંભવ છે આંતરિક પ્રવૃત્તિ વિના બાહ્ય પ્રવૃત્તિ શોલશે નહીં એટલુંજ નહીં પણ તે નિર્થક જવાનો સંભવ છે.

ભૂલ કરવામાં નહેતી સુધારણા.

જેને ભૂલ કરવાનો હક્ક નથી તે કદિ સુધારો કરી શકવાના નથી. ભૂલ કરવાની છૂટ અને તે સુધારવાની સત્તા એજ સ્વરાજ્યની વ્યાખ્યા છે.

એકાગ્રતા.

એક કામ પૂરું ન થયું હોય ત્યાં સુધી તેને માટેજ જીવવું અને તેને માટેજ મરવું એ મારો સિદ્ધાંત છે.

ન્યાયવૃત્તિ.

આપણી સ્વતંત્રતા આપણે ચઢાતા હોઈએ તો ખીજાની છીનવી લેવાનો આપણને અધિકાર નથી.

ઇંગ્લેજ પ્રજા.

ઇંગ્લેજ પ્રજા સાહસિક છે તેનામાં ધાર્મિક વૃત્તિ રહેલી છે. તેનામાં પોતાને વિષે અડગ શ્રદ્ધા છે; તે વીરોની પ્રજા છે, પણ તેનામાં વ્યાપારવૃત્તિ પ્રધાનપદ લોગવે છે. લક્ષ્મી સંપાદન કરતાં હંમેશાં સાધનની યોગ્યતા વિષે તેણે વિચાર નથી કર્યો.

અંગ્રેજ પ્રજા સાહસિક છે, એ કેવળ તેના પશુ-
બળથી જ નથી. તેનામાં કળા છે, કૌશલ્ય છે, દીર્ઘ
દષ્ટિ છે, અતુરાર્થ છે, હડાપણ છે.

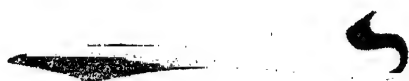
અંગ્રેજ પ્રજાએ ઘણા પુણ્ય કાર્યો કર્યાં છે, તેને
સારૂ પ્રભુ તેનું ભલું કરે! પણ અંગ્રેજ પ્રજાને
નામે ઇંગ્રેજી અધિકારીઓએ હિંદુસ્તાનને શસ્ત્રરહિત
કરી જે અધાર પાપ કર્યું છે તે જો હજી અધિકારી
વર્ગ નહિ એતે તો તેના બધા પુણ્યને ધોઈ નાંખશે.
બ્રિટિશ સામ્રાજ્ય.

બ્રિટિશ સામ્રાજ્યના જે અમુક આદર્શો છે તેને
હું ચાહું છું, અને તેમાંના એક આદર્શ આ છે કે
બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની દરેક પ્રજા પોતાની શક્તિનો
ઉપયોગ પોતાની પ્રતિષ્ઠાનું રક્ષણ, અને પોતાના
અંતઃકરણને અનુકૂળ આચરણ કરવામાં પુરે પુરી
છુટ લેાગવે. મને લાગે છે કે બ્રિટિશ સામ્રાજ્ય
માટે આમ કહેવું વ્યાજબી છે, પરંતુ ખીજા કોઈ
રાજ્ય માટે તેમ કહી શકાય નહીં.

ખરૂં હિંદુસ્તાન.

જ્યારે હિંદુસ્તાન ઇંગ્રેજી બનશે ત્યારે તે
હિંદુસ્તાન નહિ કહેવાય પણ ખરેખર ઇંગ્લીશસ્થાન
કહેવાશે.

જો હિંદુસ્તાન અંગ્રેજ પ્રભાવી નકલ કરે તો
હિંદુસ્તાન પાંચમાલ થઈ જાય એમ મારો તો ખાસ
વિચાર છે.



‘ભારતોદય’ સાપ્તાહિક પત્ર વિભાગ.

વર્ષિક લવાજમ

એન-સી મારફત

સ્થાનિક ૨-૦-૦

૨-૮-૦

બહારગામ ૩-૦-૦

ભારતોદય છુટક નકલ

પરદેશ ૪-૦-૦

જે પૈસા

તાંત્રી:—ત્રીભોવનદાસ જંબુસરીયા,

પ્રકાશક:—માધવભાઈ પટેલ,

રાષ્ટ્રીય ભાવનાને પોષતું, ગાંધી વીણાના મુરીલા

મધુર સ્વર સુષાવતું સૈનીકોની વિજય

પતાકા ફરકાવતું સસ્તું નીકર સાપ્તાહિક પત્ર.

હર મંગળવારે પ્રગટ થાય છે તો આ સસ્તા રાષ્ટ્રીય પત્રના

ગ્રાહક થવાનું રખે ભુલતા

‘ભારતોદય’ સપ્તાહીક પત્રના

જાહેર ખખરના ભાવ.

૧૨ માસ	૬ માસ	૩ માસ	૧ માસ	૧ વખત
રૂા.	રૂા.	રૂા.	રૂા.	રૂા.
૧ પેજ ૬૦૦	૩૧૦	૧૫૫	૫૫	૧૫
૦ાાા ,, ૩૧૦	૧૫૫	૮૦	૩૦	૧૦
૦ાા ,, ૧૫૫	૮૦	૪૫	૧૮	૬
૦ા ,, ૮૦	૪૫	૨૭	૧૨	૪
૧ ઈંચ ૩૦	૧૭	૧૦	૩	૧

‘ભારતોદય’ ગ્રંથમળાની જાહેર ખખરના

ભાવ દર પુસ્તકે

આખા પેજના ૫) અર્ધા પેજના ૩)

સૂચના.

કેવી જાહેર ખખર લેઇ દાખલ કરવી તેનો સંપૂર્ણ હક્ક અમારે સ્વાધીન છે.

કોટાકટની જાહેર ખખરના નાણાં દર તથા મહીને અગાઉથી લેવામાં આવશે.

તથા માસની અને તેની ઉપરની મુદતની જાહેર ખખર આપનાર આહવાને દર મહીને ૧ વખત ફેરફાર કરવાનો હક્ક

રહેશે ૧૨ માસનો કોન્ટ્રાક્ટ કરનારને ૧ માસમાં બે વખત ફેરફાર કરવાનો હક રહેશે. વધુ ફેરફારનો ચાર્જ દર વખતે ૩૦ રૂ) લેવામાં આવશે.

ભારતોદય ગ્રંથમાળા ત્રિભાગ

ભારતોદય ગ્રંથમાળાના ઉદ્દેશો.

પુણ્ય સદૈવ બળીને ઉત્થાન પામે છે પાપ સદૈવ બળીને ભસ્મીભૂત થાય છે.

હૃદયની આગ એક પવિત્ર હૃદયની આગ છે. કોઈ પણ દેશ જાતિ વ્યક્તિ બે પોતામાં અઝાદી હોય સ્વાભિમાન અને સ્વાત્મબળનો અંશ હોય તો ખાત્રી પુર્વક પોતાના હૃદયની આગથી દેશનો અને પોતાનો ઉદ્ધવ કરી શકે.

નોકરશાહી સીંહના પંજામાં સપડાયલી શસ્ત્ર-હીન દૈવી ભારત માતાના ઋષિ સંતાનોમાં આવીજ આગથી અર્ધશતક વર્ષ પૂર્વે ભારત ઉદ્ધયની રશ્મિઓ પુટી તે અપુર્વ સમયે ભારતના આંગણે તત્વ-જ્ઞાનનાં મંદીર મંડાયા રામકૃષ્ણ પરમહંસે ધર્મજ્ઞાન અને ભક્તિના અમૃત સીંચ્યા સ્વામી વીવેકાનંદે ભારતના નવયુવકોમાં નવજીવન ફેડ્યું ત્યાગ અને

સેવાના અણુમુલા ખીજ રાષ્ટ્રમાં સ્વામી રામતીથે
તત્ત્વમસિના પાઠે પઢાવ્યાત્યારથી ભારતની ઉષા પ્રકટી.

અદ્વાઉદીન ખીલજ અને નાદીરશાહી જમાનાને
આંત્રી જનારી પેલી કલંકીની હત્યા ડામર શાહી
આજે સમસ્ત વીર ભારત સંતાનોના હૃદયમાં આગ
પ્રકટાવવાનું નીમીત્ત થઈ પડી.

શુભ સમયે આ આગ અખિલ ભારતમાં ફેલાઈ
વળી અને સમસ્ત ભારત વર્ષને ઉદયના માગે
દોરી ગઈ.

સ્વરાજ્ય, સ્વદેશી, અને રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ એ
ત્રણ ધોરી માર્ગ ઉદભવ્યા અને પ્રાતઃ સ્મરણીય
જેલયોગી બાપુજીએ નિષ્કંટક અને સ્વચ્છ, શુદ્ધિ
નો બનારી નવીનના પુરી એ હૃદયની આગને સદૈવ
ધગધગતી રાખવા ભારત સંતાનોમાં નવચેતન પ્રેરે
એવા શુદ્ધ શિષ્ટ રાષ્ટ્રીય સાહિત્યના અંથો, સ્વતંત્રતા
દેવીને ચક્ષુ પડેલા અને અને કુરબાન થતા શુભ
વીરનરોની વીર કથનાઓ, નાટ્ય અંથો અને અનુવાદો
સસ્તા સાહિત્ય રૂપે દર પુષ્પ દીઠ ૦-૪-૦ આનાની
બુજ કી મતે “ભારતોદય” અથમાળાના ગ્રાહકોની
અને પ્રજાની સેવામાં રજુ કરવામાં આવશે.

સર્વ અંથો જેમ અને તેમ સુચોલીત કરવા ભારે
પરિશ્રમ લઈશું.

આખા વર્ષ દરમિયાન બાર પુષ્પથી વધારે પ્રગટ થશે નહીં. વાર્ષિક લવાજમ પોષ્ટેજ સાથે ૩-૦-૦ રહેશે. બે પુષ્પના ૦-૮-૦ અગાઉથી મોકલનારને સ્થાયી ગ્રાહક ગણવામાં આવશે.

અંત્રમાળાના ગ્રાહકોને અગાઉથી પૈસા લઈ જોઈએ તેટલી નકલો જોડીએ તેટલીવાર પોણી કી મતે મળશે.

“ ભારતોદય ” પત્રના ગ્રાહકોને મુલત આવેથી ગ્રાહક તરીકે નોંધવામાં આવશે.

ગાંધીવીણા ૦ ૪-૦ પુષ્પ ૧ લુ બહાર પડી ચુક્યું છે. સાથે પાટીદાર કોમની ઉન્નતિના માર્ગોએ નામની પત્રીકા પણ વધારવામાં આવી છે.

ભગવાનની લીલા અરચીદ્ધ ઘેષ કૃત ૦-૪-૦ પુષ્પ ૨ લુ આવતા માસમાં બહાર પડશે આ ઉપરાંત.

બુદ્ધગીતા, સ્વાધીનતાની દેવી, ગુલામી, વિશ્વબોધ, રાષ્ટ્રીયદેવજ, અત્યજેદ્દાર, માતા વનદેવી વીગેરે પુસ્તકો ક્રમે ક્રમે બહાર પડશે.

ભારતોદય પ્રગતિ ત્રિભાગ

અમારે ત્યાં પ્રેસને લગતુ તમામ કામ કરી આપવામાં આવે છે અને નવજીવન નવયુગ યુગધર્મ અને બીજાં કાર્યા લયના પુસ્તકો પણ મળશે.

તા. ૦ કં. ૦ દરેક જાતના પત્ર વ્યવહાર માટે ૧ આનાની ટીકાટ બીડવી

પાટીદાર જ્ઞાતિની ઉન્નતિની

જી માર્ગ કથા. જી



૧ મારા ભાઈઓ ને બહેનો મારી સમજ પ્રમાણે હું આપને એ બોલ કહું તે શાન્તીપણે સંભળવા તરતી લેસો.

૨ આપણી પંચ તરાલસાના એકડા મતલબ કે તરાલસાના ગુલામ રહી તેમ કેટલુક અપમાન સહી હંડ નામથી લુટાવ છે. વળી આજકાલ લગભગ સી-તેર પોણોસો વરસ થયાં લુટાયા કરી છતાં હીસાબ માગતાં બહાર પાડતા નથી.

૩ આપણાં છોકરાં સુખી થવાને માટે નહીં પણ દુઃખી કરવાને માટે જણાય છે કારણ કે તેવા હંડોની સીલીકનો ખોટો કે ખરા ઉપયોગ થાય છે તેની દેખરેખ નથી જેથી છોકરાં તેમ કુળવાનો સુખી નહીં થતાં દુખી નજરે જણાય છે માટે તેવી રીતે હું આપની પાસે હંડ કે ગુલામગીરી કરાવવા માગતો નથી કે હાકમાઈ તરીકે કઢાવવા માગતો નથી. હું તો આજ રોજે આપના ગામે બીજુક તરીકે આવ્યો.

છું વળી આ આત્મા દેશ સેવા તરીકે લોગ આપવો
 જોઈએ સમજી મધ્ય પ્રાંતોમાં નાગપુર સેન્ટ્રલ જેલમાં
 ભારત માતાની લાજ છુટાવાથી ગયો તે. ત્યાં મારી
 આત્માનો લોગ બે ફેરનો આપતો હતો ને તે
 આપવા મારી ખુશી પશ્ચ હતી. કારણ કે હું સમ-
 જતો હતો કે, જેલમાં મરે તે મોક્ષ પામે; જેલ
 લોગવી આવે તે સ્વર્ગ પામે; ને માફી માગે તે
 નરકે જાય. એવું મારા મગજમાં સમજવામાં આવ્યું
 કે જેલમાં સ્વર્ગ-નર્ક-ને મોક્ષ એ ત્રણે મારગ છે
 એ સમજી હું ગયેલો પણ આ આત્માને પરમાત્માએ
 નર્કમાં નહીં મોકળ્યો. તેમ મોક્ષમાં પણ નહીં
 મોકળ્યો. આ પાપીનો અપરાધી આત્માને સ્વર્ગમાં
 અંતરીઆર લટકાવી મુકે માટે શું રસ્તો જોળવો
 તે જેલજત્રા આવ્યા પછી એકાંત ત્રીજે માળે
 ખાળીયા પર તેમ અગાસીમાં વીચારણી ચીંતાથી
 ઉજ્જ નહીં આવવાથી એકલો મુતાં મુતાં વીચાર
 શકતીમાં જીવ લખ્યા કરતો. એજ વીચાર શકતીથી
 પરમાત્માએ વીચાર સુલકયો કે તું પ્રથમ તારા
 ગામમાં તેમ તારી જ્ઞાતામાં તેમ જીભ ગામમાં
 બીજાવતી કર-કેમકે તું તારૂં ઘર નથી મુધારી
 શક્યો તેમ તારૂં ગામ મુધારી શક્યો નથી-તેમ જ્ઞાતી
 મુધારી શક્યો નથી ને એકલમ આવા કંટો વેઠી

કેસ સેવાની મુધારણામાં અહીં જાત્રા કરવા આવ્યો
 છું' માટે તને મોક્ષ તો નહીં મળે કાંતો! માફી માંગી
 નરકે જા કાંતો! જેલના દૃષ્ટ વેઠી સ્વર્ગે જા ને તું
 જનતા સુધી તારા ઘરનું મુખ નહીં લોગવતાં
 અત્રેથી પાછો જઈ બીખારી જનવાને પુરો વીચાર
 કરી જો કે પ્રથમ તારે સદરહુ વીપે શું કંવુ જોઈએ
 તો તેવા અનેક તરેહના વીચારો કરી જોવાથી
 આંસુજ પાડવાનો મારગ જડયો. જેથી હું આપ
 બાઈઓનો તેમ જ સતીનો તાબેદાર સેવક રહી બીજા
 વૃત્તી કરવા આપની પાસે આવ્યો છું કે જેથી જો
 બીજાથી આપના ગરીબમાં ગરીબ બાઈઓના પશુ
 છાકરા સહેલથી લણી શકે, તેમ ધર્મશાસ્ત્રમાં કેળ
 વાઈ શકે અને આખરે આગળ પાયાપર આપ સો
 બાઈઓની મહેરબાની થાય તો મફત પશુ કેળવણી
 લેઈ શકશે. ને તેમાંથી આપણી સતીના ચરોતરના
 બાઈઓ ૧ વીડલબાઈ તથા ૨ વલબબાઈ તથા ૩
 ગોપાળદાસ તથા ૪ હરીબાઈ તેમ ૫ કાસીબાઈ
 જેવા હીરા નીકળી શકે. ચરોતરના બાઈઓ કરતાં
 ભવ્ય જીલ્લાના બાઈઓ શું પછાત પછાત પઠવા
 માંગે! છા ખરે બાઈઓ આવા વીચારોમાં સામેલ
 રહેવાથી એવા અનેક હીરાઓ ઉત્પન્ન થશે અને
 એવા અનેક હીરા નીકળવાથીજ આપો આપ સ્વરાજ

થશે. માટે હે ભાઈઓ કેઈ આ સંસ્થામાં ફી ભરી મેં અરથઈ અમારી બહાર પડતી ચોપડીઓ ખરીદ કરી દો. તમેને આવો ગરીબમાં ગરીબ બીખારી દાન કરવાને લાગતો હોય ત્યાં તે કરો ને કરાવો અને ભાઈઓ આ બીખારી વીધે કેઈ ભતનો વહેમ હોય કે લાગતો હોય તો તે ભલે શાંતીથી ખુલાસો કરસો અને આવા બીખારીની વારે ઘડીએ પરીક્ષા કરદો. એવી આશા છે.

૪ માટે હે ભાઈઓ જ્ઞાતીની સેવા કરવા ચાહતા હોય તેમ તેમની ઉનતીને ચઢતી કરવાને ધારતા હોય તેમ તેમનું કલ્યાણ કરવા ઇચ્છતા હોય અને એથી પુણ્ય છે એમ સમજતા હોય વળી સ્વરાજ નજીક લાવવા તેમ માંધી મહાત્માના વેણને માનતા હોય અને એવા ઘણા નેતાઓને દુઃખોના બંધનમાંથી મુક્ત કરવા આશા રાખતા હોય તો તૈયાર થાઓ આ આત્મા તમારી મદદમાં અર્પણ છે અરે ભાઈઓ પાટીદાર જ્ઞાતીમાં ઉંચ કેણુ ને નીચ કેણુ નીચ પણ કેળવણીના અભાવે આપણે જ કહ્યો છે. આપણા આગેવાન ભાઈઓ વાઠા માંધી બેઠા પણ તેમના ચળવવામાં મને તો ઘણીજ જુલો લાગે છે. અને આખરે વાઠામાં તો પાસ જેવી અકલેષી પણ હીલી

નજરે જેવી નીપજ નીપજવા માંડે છે. માટે હે ભાઈઓ! એકડા બગડા જવાદો અને ખોટી રીતના હાંડ કરી તેમ તમારા ભાઈઓનું અપમાન કરતા તેમ દ્વેષ ભાવ રાખી લડવા વડવાનું પણ જવાદો એ વશની વૃદ્ધી નહીં પણ નાસ્તીનાં ચીન્હ છે અને તે દેખીતીજ નાસ્તી થાય છેજ.

૫ માટે હે ભાઈઓ કેળવણી આપો ને અપાવો તેમાં મદદ કરો ને કરાવો અને જેથી પ્રશ્નચર્ચા પળી મોટી ઉમ્મરે કેળવેલાં, કેળવેલાં છોકરાંનું જોડે જોડું જન કરો ને સોધો. અરે હે ભાઈઓ! મારો વીચાર તો એટલા સુધી છે કે તમારા સૌ ભાઈઓની આ બીક્ષાવત્તી મારા પર પ્રેમને મેહેરબાની દોર ને થાય તો સુરતની પેઠે લડ્યમાં પણ વનીતા વીશ્વામ કઢાવવું જોઈએ. આપણું લડ્યું શું નીમાંલ્ય ને બીખારી છે કે તેમ ના બને. અરે ભાઈઓ! ને જોહેનો તેમ વીધવાઓ આવી પુન કરવાની ને શિક્ષ મેળવવાની તક કેમ જોસો શિક્ષથી અનેક કર્મ ને પાપ નાશ થઈ જશેજ. માટે આવા ગરીબ બીખારીને તમે ભુખ્યો રાખશો ? આવો વખત નહીજ જોસો એમ જાણી યાચવા-માગવા આવ્યો છું તમો સૌ ધારસો તો તેમ થશે અને તેમ કરવાનું પુન

હાન ને મોક્ષનો મારગ સમાયેલો છે અને તે સાધુ
 પ્રાણી તેમ અનેક જાતોના કરતાં પણ વીશેષ પુન
 હાન કરી મોક્ષનો મારગ આપી લેવાનો છે તે
 જાણ્યો બેઠેનો અને વીધવાઓ ચેતો ને ચેતાવો
 જેમ થવાથીજ છોકરાઓ તેમ છોકરીઓ કેળવાય
 તેમનાં જોડે જોડાં બંધાયે ને તેમના બવીંચ સુધારી
 સારો રસ્તો પકડી સુખ ભોગવશે આવો અમુચ્ય અવસર
 ચુકશે કે ચુકાવા દેશે નહીં. હું તો તમારો હાસ
 સેવક રહિ તમારો બીખારી બનવા આવ્યો છું
 અને તમારી આપેલી બીખનો તમારો હીસાબ ખોજ
 વાનો છે છતાં તમારા આજ્ઞા હરીદ્રને લઈ તમે
 નહીં ખોજશો તો તે આ આત્મા મને લાગે કે કે
 જેરબ્યાજળી ઉપયોગ કરીજ નહીં કરે ને કરશે તો
 તે તમારો તેમ પરમેશ્વરનો ચોર બની ઠામના
 જીવાળદાર રહેશે. વળી આમાં થયેલા મેખરોએ
 નીચે મુજબની ચરી પાળી-લાયકી આજીવીજ જોઈએ

૧ જેમ બને તેમ બનતા સુધી પે.તે પોતાના
 ગામના કે ઘરના અગર ને પોતાના તલુકાના અ
 ગરતો પોતાના જીલ્લાના અગરતો પોતાની ભારત
 માંતાવા દેશના બનેલા સુતરના ખાદીનાં કપડાં પહે
 રવાં જોઈએજ.

૨ પોતાના ગામમાં કોઈ પણ પ્રસંગે જન્મ મરણ કે લગ્ન અગરતો ગમે તે સુખ દુઃખની વખતે બાધા રાખડી કે અટક પ્રસંગે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મરણ પ્રમાણે ઓછામાં ઓછા દસ અગર પાંચ રૂપીઆ અથવા કોઈ ગરીબ હોય તો રૂ. ૧) ઉપરાંત ગમે તેટલી રકમ સુધી વીદ્યાદાનનું પુન કરી શકે નહીં તો તેવા કનીષ્ઠ અને સુખ માણસને ત્યાં જમવા જવું નહીં અગર બની શકે તો તેવા માણસ સાથે કોઈ જાનનો વહેવાર કરવો કે રાખવો નહીં જે માણસ દાન કે પુન કરી શકતો નથી તેવાને ઘેર જમવા જવું મહા પાપ છે.

૩ પોતે પોતાના ગામમાંથી જેવા પ્રકારનું દાન આપે તેવા પ્રકારનું દાન લેઈ આપેલી રસીદમાં જમા કરી દાન કરનારને પોતાની અહીંની રસીદ આપવી કે જેથી દાન કરેલાનો હીસાબ જડે ને તેનો જરાપણ ખોટો ઉપયોગ થાય નહીં.

૪ જે છોકરાઓ મોકલવામાં અગર કોઈ પણ રીતની વ્યવસ્થા કરવામાં ગમ ન પડે તો ખુલાસા વાર હુમારા તરફ અરજ કરવી. અને જે ફંડના નાણાં આવશે તે ફંડનાંની દર મહીને વીસી અરથમાં ફાળા સુજબ મકદ આપશું એવું વધારે ફંડ લેશે

થશે તો વખતે તેમાં છોકરાં મફત કેળવણી લેઈ
 શકશે અને તેમાંથી પોતાનો રોજગાર ને સંસાર
 સારી રીતે ચલાવી શકે તેવા ઘણાક હીરાઓ નીકળી
 પાટીદારનું કુળ દીપાવી ઉન્નતી તથા ચઢતી દશામાં
 આવી આપો આપ નીડર બની સ્વરાજ લોભવી શકશે.
 આપનો સેવક આપના આગળ ઓચરવામાં થએલી
 બુદ્ધ ચુક હોય તો તેની માફી માંગી આપનો ભીક્ષા
 પ્રતી બેસી જવા રજા માગે છે માટે રજા આપશો. જી
 સ્વરાજ વેહેલુ આણુવું હોય ને છોકરાંને લાયક ને
 નીડર બનાવવા હોય તો મદદ કરશો ને કરાવશો. જી.

ત્રીલોચન તાલુકે વાગરા જીલ્લે ભરૂચના
 લીં તાબેદાર સેવક,
 માધવભાઈ મનોરભાઈ.

ભારતોદય—કાર્યાલય.

ભરૂચ અને સુરત.

‘ ભારતોદય ’	સાપ્તાહીક પત્ર	વિભાગ.
‘ ભારતોદય ’	ત્રિમાસિક	વિભાગ.
‘ ભારતોદય ’	પ્રગતિ	વિભાગ.

વ્યવસ્થાપકો,

જી. બુસરીઆ ત્રીલોચનદાસ રાણછોડદાસ
 અને પટેલ માધવભાઈ મનોરભાઈ.

સૈનિકને—

ઉઠો, ભાગો, બોલાવે મા, નગારા સુરના વાગે,
 માળે તોપ દુશ્મનની, કમોટી વીર ! છે આળે.
 ભલુકતા તોપના ગોળાની પહેરીશું અમે માળા;
 અમે શાસ્ત્રના સાગરને અને અમિ તણી જવાળા.
 ઝીલીશું ને જીરવશું હા, અમારા દેહના કવચે;
 અડમ અમ હાથને હૈયાં અમારા, દેશની ફરજે.
 અમર અમ દેહને આત્મા, અમર અમ ધર્મને પ્રીતિ;
 અમર અમ માત ભારતને અમર અમ દેશની પ્રાતિ.

આ ચોપડો સુરત બરાનપુરી બાગેળપર આપવા થી “ અખિન્દ્ર
 વિજય મિન્દીય પ્રેસમાં હરગોવિન્દદાસ હરકીશનદાસે છાપી, અને ત્રીન્દા
 પનદાસ રજુહોડદાસ જંબુમરીઆએ પોતાના ભારતોદય કાર્યાલય
 સુરત નાબાવટમાથી પ્રગટ કરી

